

Napló.

Februáriu 1. A boston, a soupé-csárdások, a kivágott ruhák és a fehér nyakkendők hónapjának a kezdete. Rövidek lesznek az éjszakák, rózsások a reggelek és álmosak a papák meg a mamák, kik reggeli öt, hat, olykor hét óraker hosszú és áldatlan keresés után rátalálnak a terem átellenes sarkában örök jókedvvel mulató fiatalokra.

Igen háládatlan dolog szaporítani a báli és farsangi tudósítások számát még egygyel, minthogy ezek a tudósítások mind épp oly egyformák, mint a mly változatosak maguk a mulatságok. Ellenben igen érdekes munka volna megírni a farsang hű és empiricus kutatások alapján megállapított természetrajzát, kezdve a mulató termék topographicus viszonyain, végezve a gardedamok psychológiáján. Ezt azonban megakadályozza az az igen egyszerű körülmény, hogy a kiknek tapasztalatok gyűjtésére alkalom nyílik, sokkal szívesebben gyűjtenek tánczrendeket, hervadt szegfűket és cotillon jelvényeket; másrésztől, ha szereznek is tapasztalatokat, vannak oly óvatosak, hogy ezt a nagy közönséggel nem szívesen tudatják. Miért is ezzel befejezzük mi is a farsang üdvözlésére szánt sorokat.

Februáriu 5. Maeterlinck, kit jó ideig csak különleges nevű hősei révén ismert a nagyközönség, egy csapással meghódította a művelt nemzetek színpadjait s — mint iskolája fennen hirdet — megadta a kegyelemdőfést a naturalismus múzsájának. Valóban első pillanatra a Monna Vanna nagy és általános sikere, melyhez csak a Cyrano de Bergerac-é hasonlítható, azt a látszatot kelti, mintha Maurice Maeterlinck, ki soh'se titkolta nézetét Zola elveivel szemben, most Zola halála után a bomladozó iskolát végleg lesújthatná, mint azt szerénynek egyáltalában nem nevezhető bírálataiban többször hangoztatta.

Nem az a bizonyos Mephistopheles beszél belőlem, mely egy nagy-sikerű alkotás ünnepeltetése alkalmával többé-kevésbé mindannyiunkban jelentkezik, hanem igaz meggyőződésből írom, hogy a Monna Vanna egyáltalában nem az a mű, mely — nemcsak, hogy a naturalismust nem devalválhatja — de Zolának, még kevésbé Maupassantnak harmadrangú műveivel sem mérkőzhetik aestheticai érték tekintetéből. Egy lehetetlen történet, mely úgy historicus, mint pszichológiai szempontból nem állja meg a kritikát, ideig-óráig hat, sőt mint a jelenlegi bírálatok is mutatják, zajos sikert érhet el, épp lehetetlensége és ügyes technikája révén, de oly nagy irodalomtörténeti jelentőségre egyáltalában nem számíthat, mint a milyent magának tulajdonít. Még kevésbé mondhatjuk, hogy finom, subtilis és symbolistico-occulto, vagy milyen irányzata a realisták vaskos igazságain diadalmaskodhatik, mert az igazság önmagában is szép, ellenben a túlfinom transcendentalismus még pikáns mellékízzel (lásd Prinzipalle és Monna Vanna kettős jelenetét) sem emelkedik a classicus szép sorába. A XVIII. század rizsportól homályos eszményi pásztor-idylljei rég feledésbe mentek, de Rabelais durva igazságai mai is élnek, ma is értékesek.

Februárius 10. Egy budapesti polgár (engedtessek meg nekem, hogy minden „lovag“ czíme mellett is így nevezzem őt, mert tényleg polgár volt, mint az alábban kibizonyosodik), tehát egy budapesti polgár: Wechselman Ignác meghal, s végrendeletében milliókat hagyományoz jótekonycélra. Derék ember volt — írják a lapok s nem is fukarkodnak az olesón kapható dícsérő jelzők osztogatásában, írván haláláról és végrendeletéről. Eh, könnyen tehetted: volt miből hagyakoznia — mondja a tartalmatlan felületesség, mely csak az anyagi és nem egyúttal ethikai oldalát tekinti a jótekonyság tényének. De ott van, ha nem is hangos szóval, legalább suttogva a sanda gyanú is: Hm. Mi akar ez lenni? Negyedfélmilliót dobni ki oktalanúl! Vajjon nem akar ez expiálása lenni a múltnak? Nem értem. Gyanus, nagyon gyanus.

Derék polgár: lovag Wechselman Ignác lásd, ilyen reflexiók kelnek a te spontan, s egyedül nemes — és egy pár évtized alatt idegenből magyarrá változott — szíved indításából tett fejlődési alapítványod nyomán. Olesó dícséretet kaptál érette, a

mire éppenséggel nem vágytál; mások meg kicsinylik nem a hagyott összeget, hanem magát a hagyakozás tényét s végül: van a ki meg is vádol, persze titokban, mert hiszen semmi más alapja nincs a vádra, mint épen az a körülmény, hogy magad szerezted becsületes és nehéz munkával vagyonodat, s ezt a nehéz munkával szerzett vagyont — jótékonycélra áldoztad föl.

Mert azt még megértik itt, hogy valaki, miután már megcsömörlött az élvezetektől, mikor már rom lett, vagyonának, könnyen szerzett: öröklött vagyonának romjaiból alapítványt tesz. De életében teszi ezt meg s nem titokban tartva, mint ön tette, tisztos és derék polgár: néhai lovag Wechelman Ignác! Vezérezikkeket, ódákat, üdvözlő iratokat, fáklyás zenét és egyebeket kap érette már életében, — dízsír helyet és szobrot halála után.

Ezt, az ilyen jótékonytságot tudja motiválni a népség, de az önét: nem. Az absurdum, a mit ön tett. Minden remuneratio reménye nélkül: magáért a jótékonycélért, — s a szegényekért. Ilyet csak polgár tehet, más semmi esetre sem. Ezért nevezem én is tisztos, derék *polgárnak* önt, néhai *lovag* Wechelman Ignác! (Ys.)

Februárius 15. Lukács pénzügyminiszter betérjesztette a tisztviselők fizetésrendezéséről (nem merem fizetésjavításnak mondani: oly erősen lázonganak ellene különösen a bírák) törvényjavaslatot. Debuisset pridem: valóságos botrányköve volt a magyar állami életnek az a fizetési rendszer, melylyel eddigelé alkalmazottait ellátta. Örök és elvitathatatlan érdeme a magyar tisztviselőknek, bírának, tanároknak, tanítóknak, hogy ilyen fizetés mellett is becsülettel töltötték be hivatásukat, s hogy a corruptio — sajnos! — nagyon is divatos áramlata ilyen ellátás, ilyen szükség mellett és ellenére is őket csak a lehető legritkább esetben, egyes abberáns egyének személyében érintette. Méltán várhatták hát anyagi ellátásuknak jobbítását s vele együtt a pragmaticát is. Az utóbbit nem kapták meg s az előbbi sem elégíti ki őket. Legalább nem mindenkit. Nem, különösen a birói kart. Szíves engedelemmel — nem fogok itt divatos összevetést csinálni az angol és magyar birók anyagi dotációjá között. Még csak birói függetlenségről sem beszélek. Egyszerűen csak

azt kérdem, hogy 16 évi tanulás, rengeteg vizsgák, hosszú joggyakornokoskodás, al- és egyéb jegyzősködés után, családot alapítva, (mert elvégre is 30 éves korában csak megházasodik már az ember, ha egyáltalában szándékában van családot alapítani!) megélhet-é egy intelligens ember 2600, szóval: kétezer hatszáz koronából, ha mindjárt — valutánk levén — aranyban kapja is ki e summát (?) ?

Különben egyedül a tanárok vannak megalégedve új fizetésükkel. Mig a többiek nyakra-tőre kongresszusoznak s deputációkban járnak az illető minister nyakára, addig Wlassics miniszternek méltán megérdemelt pihenése van. Köszönő feliratokkal keresik fel s fogadja a hálálkodó professorok küldötteit. Hanem — azt hiszem — annál keményebb dolga volt a miniszter-tanácsban, Lukács pénzügyminiszterrel, amikor illő, méltányos fizetést sürgetett és eszközölt ki professorai számára.

A többi tisztviselők is elértek valami keveset. Ha nem is fizetésjavítást, de azt, hogy nyilvánvalóvá lett, hogy fizetésükön változtatni, illetve javítani — *okvetlenül* kell. Elvégre a mai pénztelen világban ha nem is pénzt, de valamit mégis csak ér ez is: t. i. hivatalos nyelven szólva: a fizetésrendezés és javítás szükségének illetékes helyen való elvi elismerését kivitték. Ez is valami. Csak az kár, hogy nem lehet rajta kenyeret venni . . (js.)

Februárius 16. Kétszáz éve, hogy megszűnt dobogni az a női szív, melynél nemesebb, bátrabb, önfeláldozóbb nem volt azóta asszony-kebelben. Zrinyi Ilona kétszáz év óta porlad idegen földben, idegen ég alatt, miután vagyonát, szerelmét, gyermekeit odaadta „annak a szegény, megtépett Magyarországnak“.

Csodálatos szépségében ragyog fel kétszáz év kódén keresztül és a legszentebb szerelemmel lepi meg szívünket, most is épp úgy, mint egykor, midőn még Gyöngyösi István dalolt hatyú-nyakáról és csillogó fekete fürteiről.

A Jeane d'Arc és Corday Sarolta véres glóriájánál fenségebben tündöklük szemünk előtt a Thököly Imre legendás hűségű felesége és II. Rákóczi Ferencnek rajongással szeretett édes anyja, nagy, örök nemzeti törekvéseinknek legszebb, legdicsebb Génusza.

És kétszáz év múltán elszáll a lelkünk ahhoz a virágtalan,

ápolatlan sírhoz, hogy leborúljon ott, mint egy oltár előtt és könyörögjön, hogy csak még egy ilyen magyar nőt adjon az Ég „annak a szegény, megtépett Magyarországnak“.

Februárius 25. Midőn egyetemünk két nagyérdemű tanárának kitüntetése alkalmából mi is az ünneplők sorába állunk, őszinte szívvel örvendünk mindazokkal, kik örvendetes eseménynek tartják a tudományos munkálkodásnak adott elismerést.

Jól tudjuk, hogy sem dr. Lechner Károly, sem dr. Szabó Dénes nem címek és kitüntetések embere; ők naponta a legnagyobb, legfelsőbb úrral, a Halállal folytatnak áldásos küzdelmet s a legszebb hadi rendjelt, a legméltóbb kitüntetést attól a száz és száz ismeretlen betegről nyerik, kiknek első hálás mosolya, első köszönő szava jutalmaz, kárpótol és kitüntet.

Mégis királyi kitüntetésük alkalmával mindannyiunk szívében felkelt valami jóleső érzés, a megelegedés, a megnyugvás érzése, midőn láttuk, hogy ma, oly sok felületesség, oly sok üres, értelmetlen kapaszkodó érvényesülésének korában elnyeri még a méltó elismerést, egy szakadatlan és ernyedetlen munkálkodás gyümölcse. A leghatalmasabb államalap, a nemzeti tudományosság s ennek bajnokai sorában a tanítványok büszke örömevel és szeretetével köszöntjük dr. Lechner Károlyt és dr. Szabó Dénest!